

คำแนะนำในการทำโครงการระดับปริญญาโท

ดร.ครรชิต มาลัยวงศ์

1 กรกฎาคม 2548

คำแนะนำชุดนี้จัดทำขึ้นเพื่อให้นักศึกษาเข้าใจวิธีการทำโครงการซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรปริญญาโทด้าน MIT ของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เท่าที่ผ่านมา พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ไม่รู้จักประยุกต์วิชา Project Management มาใช้กับการทำโครงการ นอกจากนั้นยังไม่เข้าใจขั้นตอนการทำโครงการ รวมทั้งปรัชญาที่อยู่เบื้องหลังการทำโครงการด้วย ดังนั้น จึงปรากฏว่าการทำโครงการของนักศึกษามักจะไม่เสร็จทันกำหนด และคุณภาพของผลงานไม่ดีเท่าที่ควร ผู้เขียนได้เคยเขียนคำแนะนำแสดงขั้นตอนการทำโครงการไว้แล้ว โดยทำเป็นเอกสาร HTML เก็บในเว็บของมหาวิทยาลัยและใน www.drkanchit.com แต่เนื้อหาที่จัดทำไว้ยังไม่ละเอียดพอ ดังนั้น ในเอกสารชุดนี้จึงได้เพิ่มเติมรายละเอียดให้มากขึ้น ถึงขั้นที่นักศึกษาน่าจะนำไปใช้เป็นแนวทางทำโครงการได้เลย

เอกสารชุดนี้มีวิธีการนำเสนอหลายรูปแบบ บางเรื่องเป็นคำชี้แจงในเชิงปรัชญา บางเรื่องเป็นคำแนะนำให้นักศึกษาเข้าใจเหตุผลของการดำเนินการบางอย่าง บางเรื่องเป็นหัวข้อระเบียบการกิจกรรมที่จะต้องทำ และบางเรื่องมีแบบฟอร์มประกอบ นักศึกษาพึงพิจารณาทำความเข้าใจและเลือกใช้เรื่องเหล่านี้ด้วยตัวเองอย่างเหมาะสม

1. ทำไมต้องทำโครงการ

การศึกษาระดับปริญญาตรีในอดีตนั้น มุ่งให้นักศึกษาเรียนรู้แบบผู้ใหญ่ เข้าฟังคำบรรยายบ้าง ทดลองให้ห้องปฏิบัติการบ้าง และค้นคว้าหาข้อมูลในห้องสมุดบ้าง เมื่อศึกษาต่อระดับปริญญาโท แนวทางก็ยังเป็นแบบเดิมแต่เรียนแบบผู้ใหญ่มากขึ้น ค้นคว้าเองมากขึ้น การเรียนเนื้อหาในชั้นถือเป็นเรื่องรอง คือมาฟังว่าอาจารย์จะแนะนำให้ไปอ่านเรื่องอะไรเพิ่มขึ้นไปอีก ในเมื่อเรียนด้วยตัวเองมากขึ้น ก็ต้องพิสูจน์ว่ารู้จริง คือรับงานขนาดใหญ่มาทำให้สำเร็จด้วยตนเอง แต่ไหนแต่ไรมางานขนาดใหญ่นี้ต้องเป็นเรื่องใหม่ที่ยังไม่มีใครทำมาก่อน และเรียกว่าวิทยานิพนธ์

วิทยานิพนธ์ เป็นงานวิจัยเต็มตัว จึงเหมาะกับผู้ที่ต้องการทำงานเป็นอาจารย์และนักวิจัย แต่เมื่อความต้องการเรียนปริญญาโทมีมากขึ้น และผู้จบปริญญาโทที่ไม่ต้องการเป็นนักวิจัย จึงมีการเปลี่ยนหลักสูตรเป็นให้เรียนในชั้นเรียนอย่างเดียว ไม่ต้องทำวิทยานิพนธ์ แต่ผลกลับปรากฏว่าผู้ที่จบการศึกษาที่เรียนอย่างเดียวนั้นทำงานไม่เป็น ประยุกต์เนื้อหาที่เรียนมาไม่ได้ ทำให้นายจ้างตำหนิสถาบันการศึกษาว่าไม่มีคุณภาพ ดังนั้น จึงต้องเปลี่ยนเป็นให้ทำโครงการขึ้นมาอีกชิ้นหนึ่งเปรียบเสมือนเป็นจุลวิทยานิพนธ์ซึ่งเป็นงานที่ง่ายกว่าวิทยานิพนธ์ คือไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องใหม่

เอี่ยม แต่เป็นเรื่องที่นักศึกษาต้องใช้ความพยายามคิด แก้ปัญหา พัฒนาผลงานและเขียนผลงานเป็นเนื้อเรื่องที่อ่านแล้วเข้าใจได้ง่าย จากนั้นก็ต้องสอบ “ป้องกัน” ผลงาน คือ แสดงให้กรรมการสอบตระหนักว่านักศึกษามีความรู้ในเรื่องที่ทำนั้นจริง

การทำโครงการจึงเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาที่จะช่วยให้บัณฑิตจบไปปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายจากนายจ้างในอนาคตได้ด้วยความมั่นใจ เพราะได้เคยผ่านงานจริงมาแล้ว

ที่สำคัญ การทำโครงการเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบหนึ่ง เป็นการเรียนรู้ด้วยตัวเอง โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นที่ปรึกษา และมีคณะกรรมการสอบเป็นผู้ประเมินคุณภาพอีกครั้งหนึ่ง

2. โครงการในสาขา MIT มีกี่แบบ

โครงการที่นักศึกษาจะเลือกทำนั้นอาจมีได้หลายแบบ แต่ละแบบมีลักษณะคล้ายกันคือจะต้องพัฒนาระบบสารสนเทศแบบใดแบบหนึ่งขึ้น พร้อมกับมีการสร้างกลไกการจัดการเอาไว้ในระบบที่สร้างขึ้นนั้นด้วย เพื่อให้สอดคล้องกับชื่อสาขา คือ Management, Information และ Technology ในเรื่องนี้ หากนักศึกษาลองตรวจสอบรายชื่อของโครงการที่นักศึกษาเคยทำไปแล้ว ก็พอจะมองเห็นแนวทางของโครงการได้ชัดเจนขึ้น

โดยที่โครงการที่นักศึกษาเลือกทำได้มีมากมายหลายเรื่องหลายด้าน ดังนั้นจึงยากที่จะบอกว่าโครงการมีกี่แบบ แต่ที่แน่ ๆ คือโครงการที่อาจารย์ในสาขาพิจารณาว่าไม่สมควรให้นักศึกษาทำได้เลย

1. การสร้างฐานข้อมูลเฉย ๆ เช่น ฐานข้อมูลสำหรับบันทึกเครื่องเพชรส่วนตัว, ฐานข้อมูลสัตว์เลี้ยงในบ้าน, ฐานข้อมูลหนังสือ ฯลฯ ที่ไม่อนุวัติเพราะเป็นงานง่ายใช้เวลาเพียงวันเดียวก็ทำเสร็จ และไม่ค่อยมีสาระปัญหาให้ขบคิด
2. การสร้างโปรแกรมช่วยสอน CAI หรือ e-learning course เช่นบทเรียนสอนวิชาเขียนโปรแกรม เพราะปัจจุบันมีผู้ทำบทเรียนทางคอมพิวเตอร์ขายจำนวนมาก และการทำไม่ต้องใช้ความรู้ด้าน IT เลย เนื่องจากมีโปรแกรมสนับสนุนหากให้ทำไปแล้วนักศึกษาไปซื้อบทเรียน CAI มาส่ง อาจารย์ก็คงไม่สามารถตรวจสอบได้
3. การสร้างแผนที่ด้วยระบบ GIS เนื่องจากมีโปรแกรมสนับสนุนในการทำแผนที่ระบบ GIS อยู่มากแล้ว งานทำแผนที่เวลานี้เขาใช้พนักงานระดับเสมียนทำทั้งนั้น ไม่ต้องเป็นระดับมหาบัณฑิต อย่างไรก็ตามมีงานวิจัยที่เกี่ยวกับ GIS อีกมาก แต่ไม่อยู่ในข่ายการศึกษาของสาขานี้

กล่าวโดยสรุป งานโครงการที่อนุวัติให้ทำ มักจะมีกิจกรรมต่อไปนี้รวมอยู่ด้วย

1. การศึกษาระบบงานปัจจุบัน ขององค์กรที่เลือกไว้
2. การรวบรวมความต้องการของผู้บริหารองค์กรนั้น

3. การวิเคราะห์ปัญหาในองค์กรนั้น
4. การออกแบบแนวทางการทำงานที่สามารถแก้ปัญหาขององค์กร และสนองตอบความต้องการขององค์กร
5. มีระบบการจัดการข้อมูลให้ถูกต้องและสมบูรณ์
6. มีระบบสำหรับจัดทำรายงานเชิงบริหาร
7. มีการทดสอบความถูกต้องของระบบที่พัฒนาขึ้น
8. มีการสำรวจความพึงพอใจของระบบที่พัฒนาขึ้น
9. มีการเขียนโปรแกรมตามแนวทางที่ได้เลือกไว้

3. วัตถุประสงค์หลักในการให้นักศึกษาทำงานคืออะไร

ได้กล่าวมาแล้วว่าปรัชญาพื้นฐานของการให้นักศึกษาทำโครงการก็คือ การให้นักศึกษาสามารถประยุกต์ความรู้ที่ได้เรียนมาตลอดหลักสูตรในการแก้ปัญหา ซึ่งเกี่ยวข้องกับจัดการสารสนเทศ ในกรณีของนักศึกษา MIT (และปัญหาอื่น ๆ ตามหลักสูตรสาขาอื่น)

ในที่นี้ขอกล่าวว่าอาจารย์ในสาขามุ่งหวังที่จะให้นักศึกษาแสดงออกถึงความสามารถต่อไปนี้

1. เขียนรายงานโครงการได้อย่างดี ถูกหลักเกณฑ์และมาตรฐาน อธิบายงานที่ทำอย่างเป็นขั้นเป็นตอนถูกต้อง ใช้ภาษาที่ดี อ่านแล้วรู้เรื่อง ใช้ศัพท์ถูกต้องทั้งไทยและอังกฤษ ไม่คัดลอกเนื้อหาของผู้อื่นมาแอบอ้างเป็นของตนเอง
2. สามารถประยุกต์ความรู้ที่ได้ศึกษามาในการทำโครงการอย่างถูกต้อง และอธิบายให้กรรมการสอบฟังได้ชัดเจนว่าทำมาอย่างไร
3. สามารถแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อนำมาใช้ในการทำโครงการได้ ห้ามบอกไม่ได้เรียนมาเป็นอันขาด เพราะการทำปริญญาโทนั้นจะต้องเรียนรู้เพิ่มเติมมาทำงานโครงการด้วย
4. สามารถค้นคว้าหาข้อมูลที่แสดงว่า งานที่กำลังทำนั้น ได้มีผู้ทำแล้วหรือไม่ ทำไปถึงระดับไหน ผู้ที่เคยทำนั้นเขาใช้แนวทางและความรู้พื้นฐานอะไร งานที่เราทำนั้นแตกต่างไปจากของคนอื่นอย่างไร และ ดีกว่าของเขาหรือไม่อย่างไร
5. สามารถอธิบายเหตุผลในการทำงานแต่ละขั้นตอนของโครงการได้อย่างชัดเจนและด้วยความเข้าใจลึกซึ้ง
6. แสดงออกถึงผลงาน (หรือระบบสารสนเทศ) ที่มีคุณภาพ ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ ที่สำคัญต้องสร้างความประทับใจระหว่างการสาธิตระบบให้กรรมการสอบดูด้วย

7. โครงการทั้งหมดสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการที่นักศึกษานำเสนอ

4. ข้อเสนอในการทำโครงการคืออะไร มีความสำคัญอย่างไร

ข้อเสนอในการทำโครงการ คือเอกสารที่เรียบเรียงแนวคิดของนักศึกษาว่าจะทำโครงการอะไร โครงการนั้นมีความเป็นมาอย่างไร สำคัญแค่ไหน ปัญหาหลักที่ทำให้เกิดความสนใจที่จะทำโครงการนี้คืออะไร และนักศึกษามีแนวคิดอย่างไรในการแก้ปัญหา

ข้อเสนอโครงการ หรือ Project Proposal มีความสำคัญเพราะเป็นที่รวบรวมบรรจุความเข้าใจของนักศึกษาเกี่ยวกับ แนวคิดในการทำโครงการ เพื่อให้อาจารย์ผู้ตรวจข้อเสนอเข้าใจ และพิจารณาว่าข้อเสนอนั้นสมควรอนุมัติให้ทำเป็นโครงการหรือไม่ ดังนั้น ถ้าเขียนข้อเสนอไม่ชัดเจนพอ ปัญหาไม่น่าสนใจเพราะไม่สอดคล้องกับเนื้อหาของหลักสูตร หรือเนื้อหาของโครงการอ่อนไป อาจารย์ผู้ตรวจก็จะไม่อนุมัติให้ทำ

การเขียนข้อเสนอโครงการ ต้องเป็นไปตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด จะเขียนตามใจชอบไม่ได้ เพราะมหาวิทยาลัยได้พิจารณาแล้วว่า รูปแบบการเขียนเช่นนี้เหมาะสมที่จะแสดงออกถึงความต้องการในการทำโครงการได้ดีที่สุด นักศึกษาจะต้องเขียนข้อเสนอตามรูปแบบนี้อย่างเคร่งครัด ในเรื่องนี้นักศึกษบางคนอาจคิดว่าเป็นการลิดรอนเสรีภาพ และไม่ยืดหยุ่น ความคิดเช่นนี้ไม่ถูกต้อง เพราะการกำหนดรูปแบบให้เป็นมาตรฐานนั้น ก็เพื่อให้ได้รายละเอียดที่ครบถ้วนในการพิจารณาข้อเสนอ (รวมทั้งรายงานโครงการซึ่งก็ต้องเป็นมาตรฐานด้วย) อย่างไรก็ตาม นักศึกษายังมีความยืดหยุ่นในการแสดงออกหรือการเขียนในแต่ละหัวข้อ

5. ข้อเสนอที่ได้รับคืนกลับมามีการแก้ไข และคำสั่งของอาจารย์อยู่ด้วย นักศึกษาจะต้องทำอะไรต่อไป

เมื่อได้รับข้อเสนอกลับคืนมา นักศึกษาจะต้องรีบนำไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาโดยด่วน เพื่อร่วมกันพิจารณาความเห็นของอาจารย์ท่านอื่น ๆ แล้วยำมาปรับปรุงเนื้อหาของข้อเสนอโดยเร็ว

- ถ้าหากอาจารย์ผู้ตรวจไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอเพราะเห็นว่าเป็นเรื่องที่มีเนื้อหาน้อยเกินไป หรือเขียนแล้วอ่านไม่รู้เรื่องเพราะไม่ชัดเจน ก็ต้องเพิ่มเติมเนื้อหาให้โครงการเข้มแข็งขึ้น หรือมีเนื้อหามากขึ้น หรือเขียนให้อ่านแล้วเข้าใจได้ง่ายขึ้น หากแก้ไขเพิ่มเติมไม่ได้ ต้องเปลี่ยนเรื่องใหม่ และเขียนข้อเสนอส่งอาจารย์ผู้ตรวจใหม่
- หากอาจารย์ผู้ตรวจเห็นด้วย แต่ต้องการให้แก้ไขเนื้อหาบางส่วน ก็ขอให้รีบแก้ไขเพิ่มเติมตามที่อาจารย์ผู้ตรวจให้ความเห็นมา แต่ถ้าไม่เห็นด้วย ก็ต้องปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา และบันทึกความเห็นที่ไม่เห็นด้วยนั้นเอาไว้ในข้อเสนอ โดยให้อาจารย์ที่ปรึกษาลงลายมือชื่อกำกับ

- หากอาจารย์ผู้ตรวจเห็นด้วยโดยไม่มีการแก้ไข ก็ให้รับดำเนินการต่อ อย่ามัว耽งที่ข้อเสนอผ่าน โดยไม่ได้ทำอะไรอีกสามเดือน

ไม่ว่าจะเป็นกรณีใด จะต้องนำข้อเสนอที่บรรจุลงในแฟ้มโครงการงานของนักศึกษา เพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ Configuration Management ของโครงการงาน

6. การทำโครงการงานต้องยึดตามข้อเสนอที่ได้รับอนุมัติอย่างเคร่งครัดหรือไม่

โดยทั่วไปต้องยึดตามข้อเสนอ แต่งานโครงการงานก็เหมือนกับการพัฒนาระบบสารสนเทศอื่นๆ ที่นักศึกษาได้เรียนรู้มาแล้ว คือมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังนั้นระหว่างทำโครงการงานจึงอาจเกิดความจำเป็นต่าง ๆ นานา ที่ทำให้นักศึกษาทำงานตามข้อเสนอไม่ได้ เมื่อพบปัญหาเช่นนี้ นักศึกษาคควรหารือกับอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อหาทางออก และบันทึกความเห็นตลอดจนข้อสรุปที่ได้รับจากอาจารย์ที่ปรึกษาเอาไว้ด้วย

7. ในข้อเสนอที่กำหนดให้วางแผนโครงการงานด้วย จำเป็นจะต้องทำแผนละเอียดมากขนาดไหน

ละเอียดมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การทำงานทุกอย่างต้องวางแผนทั้งนั้น ในงานโครงการงานขนาดใหญ่ แม้แต่การวางแผนเองก็ยังคงวางแผน

แผนงานโครงการงานที่เขียนในข้อเสนอขอทำโครงการงานนั้นย่อมยังไม่ละเอียดมากนัก เพราะนักศึกษายังไม่ทราบความต้องการครบถ้วน ดังนั้นแผนงานจึงยังคงหยาบ และแสดงแต่เพียงกลุ่มกิจกรรมเป็นเฟสกว้าง ๆ แต่เมื่อนักศึกษาลงมือทำงานถึงขั้นศึกษาความต้องการแล้วจะเห็นรายละเอียดมากขึ้น นักศึกษาจะต้องจัดทำแผนโครงการงานที่ละเอียดมากขึ้น แผนที่ละเอียดนี้จะต้องนำไปลงไว้ในรายงานโครงการงาน

ปัจจุบันนักศึกษาส่วนใหญ่นำแต่แผนการทำโครงการงานแบบกว้าง ๆ ลงไว้ในรายงาน และเป็นแผนที่ไม่ถูกต้องตรงกับความเป็นจริง ทำให้ไม่เกิดความรู้แก่ผู้อ่านรายงานว่า โครงการงานนี้มีลำดับขั้นตอนกิจกรรมอย่างไร

แผนงานที่จัดทำตั้งแต่แรก และแผนที่ได้รับการแก้ไขปรับปรุงจะต้องนำมารวบรวมไว้ในแฟ้มโครงการงานด้วย

8. ทำไมต้องเขียนโปรแกรมในโครงการงานด้วย

การพัฒนาระบบสารสนเทศ มีวัตถุประสงค์ที่จะให้ได้ผลลัพธ์ที่เป็นระบบซึ่งทำงานได้ ไม่ใช่มีแต่พิมพ์เขียวหรือไดอะแกรมบนกระดาษ ซึ่งพิสูจน์ไม่ได้ว่าจะทำงานถูกต้องหรือไม่ ทางเดียวที่จะพิสูจน์ได้ก็คือ การเขียนโปรแกรมให้เป็นระบบขึ้นมา

ข้อดีของการเขียนโปรแกรมในโครงการคือ

- สามารถตรวจสอบได้ว่าระบบทำงานตามที่คิดหรือไม่
- สามารถตรวจสอบการ Interface กับระบบอื่น ๆ ได้
- สามารถตรวจสอบความสมบูรณ์ของการออกแบบระบบได้

นักศึกษาจำนวนมาก มักจะมีข้ออ้างว่าเขียนโปรแกรมไม่เป็น ข้ออ้างนี้ยอมรับไม่ได้ เพราะถ้าต้องการจบสาขา MIT ต้องเขียนโปรแกรมเป็น

การเขียนโปรแกรมไม่ยาก นักศึกษาต้องไปฝึกฝนการเขียนโปรแกรมให้คล่อง และต้องพิสูจน์ได้ในระหว่างการสอบป้องกันว่าได้พัฒนาระบบขึ้นจริง

9. เขียนวัตถุประสงค์ของโครงการอย่างไรจึงจะถูกใจอาจารย์

อาจารย์ที่ควบคุมโครงการมีความเห็นต่างกัน บางคนต้องการเขียนวัตถุประสงค์เชิงกิจกรรม คือบอกว่าจะทำอะไรบ้าง บางคนต้องการเขียนเชิงผลงาน คือ ส่วนที่เป็นผลของการทำโครงการโดยตรงที่เรียกว่า Output และบางคนต้องการให้เขียนผลที่เกิดขึ้น หรือ Outcome

การเขียนวัตถุประสงค์ในแบบที่เป็น Outcome เช่น หน่วยงานจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น หรือลดการใช้กระดาษนั้น เป็นวัตถุประสงค์ที่ไม่มีทางบรรลุ เพราะในความเป็นจริงแล้วไม่มีหน่วยงานใดใช้ระบบที่นักศึกษาทำเป็นโครงการเลย ดังนั้นถ้าเขียนวัตถุประสงค์เชิง Outcome ก็จะไม่มีการสอบผ่าน เพราะรอเท่าใดก็ไม่บรรลุวัตถุประสงค์

ดังนั้น ควรเขียนวัตถุประสงค์เชิงกิจกรรมและ Output ของโครงการจะดีกว่า และอาจารย์ก็ตรวจสอบได้นักศึกษาทำงานได้ผลตามวัตถุประสงค์หรือไม่

นักศึกษาต้องจำไว้เสมอว่า วัตถุประสงค์เป็น “commitment” ของนักศึกษาที่ให้แก่อาจารย์ เอาไว้ว่าจะทำเรื่องเหล่านี้ในขณะที่ทำโครงการ ดังนั้นต้องเขียนสิ่งที่วัดได้จริง ๆ เสมอ จะไปเขียนสิ่งที่ทำไม่ได้เช่น “ระบบจะทำให้บริษัทมีรายได้มากขึ้น” อย่างนี้ไม่ถูกเพราะบริษัทคงไม่ได้ใช้ระบบที่นักศึกษาทำขึ้น ถ้าเขียนเช่นนี้ นักศึกษาก็ต้องรอไปจนแก่เฒ่าแล้วจึงจะพิสูจน์ได้ หรืออาจจะพิสูจน์ไม่ได้เลยก็เป็นได้